

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА
В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ:
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету
біоресурсів і природокористування України*

**Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни
та глобальних викликів**

**25 травня 2023 року
Київ, Україна**

Організатор конференції:

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України та світу: мат. Міжн. наук.-практ. конф., секція 4: Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів (м. Київ, 25 трав. 2023 р.). Київ, 2023. С. 358.

Матеріали конференції подано в авторській редакції.

У збірнику подано результати обговорення актуальних проблем, перспектив і шляхів забезпечення продовольчої та екологічної безпеки в умовах війни, плану відновлення України, сталого розвитку світу в контексті глобальних і регіональних викликів, трансформації суспільства та формування нової парадигми розвитку.

Редакційна колегія:

Ніколаєнко С. М. (відповідальний редактор), Кваша С. М., Кондратюк В. М., Ткачук В. А., Шинкарук В. Д., Барановська О. Д., Баль-Прилипка Л. В., Братішко В. В., Глазунова О. Г., Гриценко І. С., Діброва А. Д., Євсюков Т. О., Каплун В. В., Коломієць Ю. В., Кононенко Р. В., Васишин Р. Д., Мельник В. І., Остапчук А. Д., Отченашко В. В., Рудик Я. М., Ружило З. В., Савицька І. М., Тонха О. Л., Цвіліховський М. І., Яра О. С.

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

**ПРОДОВОЛЬЧА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ**

*присвяченої 125-річчю Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

Секція 4. Якість освіти та гуманітарна наука в умовах війни та глобальних викликів

Відповідальний за випуск: **Отченашко В. В.**

© НУБіП України, 2023.

УДК 159.95(100)

**ПЕРЦЕПТИВНА АКТИВНІСТЬ ВІДОБРАЖЕННЯ ДІЙСНОСТІ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ**

Семашко Т.Ф.,

доктор філологічних наук, доцент (semashko.tat@ukr.net)

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ*

Навколишній світ представлений кожному в безпосередньо-перцептивній формі різнобарв'ям кольорів, звуків, запахів, дотиків тощо. Звідси, усе, що стосується природи людини та її взаємин із дійсністю, передбачає чуттєву основу, яка постає як постійний зв'язок індивіда з середовищем, людини зі світом, що актуалізується в умовах глобальних викликів. Йдеться про «інформаційний вибух», коли мозок людини сприймає, обробляє, запам'ятовує відомості у величезних масштабах. Відтак, сьогодні індивід дедалі більше стає пасивним споживачем інформації, яка за кількісними параметрами є надлишковою, а за якісними – порожньою, а нерідко і шкідливою.

Феномен природи чуттєвого сприйняття має тривалу історію осмислення. Проблема співвідношення основних категорій, що утворюють відому тріаду «сприйняття – мислення – мова», відома ще з античних часів та пройшла затяжний шлях еволюції на різних етапах

розвитку філософської, психологічної, лінгвістичної тощо думки. У філософії чуттєве сприйняття постає як особлива форма мисленнєвої діяльності, що має складну природу, консолідує два шаблони пізнання: чуттєве та раціональне, які співіснують (А. Августин, Арістотель, Г. Гегель, Т. Гоббс, О. Горфункель, Л. Да Вінчі, Д. Дідро, Л. Фейєрбах та ін.); у психології перцептивне сприйняття потрактовують як активний когнітивний процес, який формує сенсорний рівень пізнання (Дж. Брунер, Дж. Гібсон, Дж. Міллер, Дж. Мур, У. Найссер, Б. Рассел та ін.). Інтерес лінгвістів до результатів мовної об'єктивації чуттєвого сприйняття породжує перцептивність як лінгвістичну категорію (І. Бабій, І. Багмут, В. Власюк, О. Волошина, Н. Вострякова, І. Герасименко, І. Гайдаєнко, І. Ковальська, О. Селіванова, Н. Слухай, О. Снитко та ін.). Мова як один із інструментів пізнання та категоризації навколишнього світу допомагає звести воедино, обробити й узагальнити всю інформацію, що потрапляє до індивіда через органи чуття; сприяє з'ясуванню способів відображення дійсності в людській свідомості та можливостей відтворення у мові різноманітних аспектів сприйняття.

Процес сприйняття ніколи не відбувається на елементарному рівні, а опосередкований вищим рівнем психічної діяльності, зокрема, мовою. Ми не просто споглядаємо предмети та пасивно реєструємо їх риси: виділяючи й об'єднуючи релевантні ознаки, індивід завжди позначає сприйняті предмети словом, називає їх і водночас глибше осягає їх властивості та відносить до певних категорій. Такі знання мають три основні рівні відображення: сенсорно-перцептивний, рівень уявлень та вербально-логічний, де сенсорно-перцептивний рівень є базовим. Формуючись на початкових ступенях психічного розвитку індивіда, змінюючись, збагачуючись і трансформуючись залежно від вікових параметрів, перцептивний рівень не втрачає свого значення упродовж усього життя особистості [1, с. 21].

Сьогодні не викликає сумніву, що кожна людина потребує класифікації вражень, які надходять із зовнішнього світу, та вибіркової реакції на них. Це закон адаптації й необхідна умова для кодування та організації нових програм діяльності, яку виконують особистісні настанови. Відповідно, будь-який із феноменів навколишнього світу спочатку сприймається органами чуття (ми бачимо, чуємо, відчуваємо тощо), далі логічно осмислюється, після чого відбувається його категоризація та омовлення. У процесі мислення, що охоплює функційні, операційні та мотиваційні механізми, людина оперує образами – цілісною, стійкою системою відчуттів, що існує на основі певних нейрофізіологічних процесів і становить основу мислення, які «несуть» закріплені за ними раціональні знання. Виникнення та становлення образу – складний процес, що розгортається в часі та пов'язаний із селекцією ознак, одні з яких набувають статусу доміантних, а інші – редукуються [2, с. 261]. Розбудова чуттєвого образу, на нашу думку, потребує врахування специфіки когнітивної сфери особистості та психофізіологічних особливостей сприйняття як одного з основних психічних процесів, який активно задіяний у формуванні уявлень і оцінних суджень.

Оскільки процес сприйняття детермінується та контролюється особистісними властивостями психіки суб'єкта, то при сприйнятті того самого об'єкта у свідомості реципієнтів виникають різні образи, зумовлені їх індивідуальними особливостями. Останні визначаються досвідом людини та мають досить прогнозовані та повторювані вияви. Це дає змогу говорити про існування стійких перцептивно-аналітичних блоків, які виконують функцію автоматичної обробки та перекодування інформації, що зумовлює виникнення стереотипізованих форм відображення, які мають характер адаптивних механізмів або автоматичних реакцій.

Зауважимо, що процес переробки інформації при цьому має практичне значення – людині необхідно адекватно оцінити ситуацію та прийняти відповідні рішення. При цьому враховується не тільки особистісний досвід, а також досвід соціально-груповий, засвоєний через традиції, виховання, навчання тощо. Інакше кажучи, ми сприймаємо та розуміємо те, що відбувається навколо нас чи всередині нас, лише тому, що подібна конструкція, утворена з вражень і реакцій, уже зафіксована в нашому досвіді у вигляді певного образу.

У цьому процесі важливим залишається питання щодо вербалізації поняттєвої сфери перцептивного сприйняття в мові, оскільки саме у мові остання отримує своє відображення. Безумовно, такими вербальними засобами, які відтворюють навколишній світ (власне відображають, а не копіюють), є одиниці різних мовних рівнів: звукосимволічного, лексичного, фразеологічного, пареміологічного, синтаксичного, концептологічного, дискурсивного тощо, які виступають елементами глибинних структур свідомості, що описують фрагменти знань людини про світ. Відповідна інформація визначається колективним й індивідуальним досвідом носіїв мови, а також традиціями та стереотипами, що склались у відповідному лінгвокультурному середовищі.

Вивчення мовних стереотипів сенсорного рівня допоможе глибше осягнути закономірності й тенденції розвитку мови у проєкції на людську особистість, сприятиме упорядкуванню результатів внутрішнього рефлексивного досвіду етносу, що, зрештою, уможливить опис його лінгвокультури.

Перелік посилань

1. Костюченко О.В. Роль перцептивної активності в об'єктивному відображенні дійсності. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: психологія*. Том 31 (70). № 1. 2020. С. 21–27.
2. Снитко О. С. Образ у процесі кодування, експлікації та сприйняття думки. *Інтернет-комунікація в діяльності інститутів сектору безпеки: теоретико-прикладний аспект* : [монографія] / О. В. Акульшин та ін.; Нац. акад. Служби безпеки України. Київ, 2013. С. 261–280.